

Književnost.

Die slawische Philologie in Deutschland. Von M. Murko. Sonderabdruck aus »Internationale Monatsschrift für Wissenschaft, Kunst und Technik«. 12. Jahrg. 2. und 3. Herausgegeben von Max Cornelicius, Berlin W. 30. Leipzig u. Berlin. Stolpci 225—252, 295—320.

Pod tem naslovom razpravlja naš rojak, vseučilišni profesor v Lipskem, o zgodovini in o nalogah slavistične vede na Nemškem. Prvi, zgodovinski del razprave je razširjeno nastopno predavanje, ki ga je govoril M. Murko, ko je 19. maja 1917 prevzel Leskienovo slavistično stolicu. Po kratkem uvodu o nemških polihistorijih, ki so se bavili tudi s slovanskimi jeziki (med drugimi Megiser, Leibnitz), razpravlja o početkih slavistike na Češkem in na Dunaju ter o pobudah, ki jih je dobila mlada znanost od Nemcev, preide na nemške začetnike primerjajočega jezikoslovja, ki so močno povzdignili znanje in veljavo slovanskih jezikov, nato pa poroča obširneje o postanku in razvoju slavističnih stolic na Nemškem, v Vratislavi (1842, pred Prago in Dunajem), v Lipskem (1870 — za to je porabil Murko arhivalne vire lipskega vseučilišča), v Berlinu (1874), v Monakovem (1911) in v Kraljevem (Königsberg, 1914). Prve tri so se ustanovile z ozirom na slovanske slušatelje, Poljake, ozir. lužiške Srbe; ostali dve pa radi važnosti ruskega jezika.

Drugi del razprave govori o tem, kako bi bilo treba urediti na Nemškem slavistične študije, da bi odgovarjale napredku znanosti in ustrezale potrebam časa. Doslej je bila slavistika na Nemškem v glavnem le del primerjajočega jezikoslovja — treba pa je, da se goji v vsem svojem obsegu kakor moderna filologija; zato priporoča Murko ustanovitev posebnih ločenih stolic za lingvistiko in literarno zgodovino, svari pred pretiranim historizmom, ki se zanima zgolj za izumrle Slovane srednje in severne Nemčije in je obtičal večinoma v premalo temeljitem razlaganju krajevnih imen. Posebno poudarja Murko važnost praktičnega učenja slovanskih jezikov za slovanske filologe nemške narodnosti; tudi primerjajočemu jezikoslovcu je potrebno poleg staroslovenščine popolno poznavanje vsaj enega izmed živih slovanskih jezikov, še bolj pa je potrebno to filologu. V ta namen naj se ustanove izredne profesure, oziroma lektorati. Ne priporoča pa, da bi se pri tem dajala vse-skozi prednost le enemu samemu, recimo ruskemu je-

ziku, lingvistično je jezik najmanjšega naroda enako vreden kot najbolj razširjeni; tudi iz praktičnih razlogov se priporoča na Nemškem poleg ruščine pred vsem znanje poljskega jezika; kdor hoče razumevati avstrijske razmere, mora znati češki jezik, ki je tudi filološko izborna obdelan, razen tega se priporoča pred vsem srbohrvaščina; pa tudi ostalih jezikov ne kaže zanemarjati. Razen učenja jezikov se mora gojiti tudi poznavanje književnosti in njene zgodovine, pravtako tudi tradicionalna literatura in narodopisje. Ker nemška vseučilišča brezdvomno ne morejo tekrovati s slovanskimi glede natančnega raziskovanja posameznih jezikov in literatur, bo njihova naloga v prvi vrsti primerjajoča znanost. Podobne cilje kot vseučiliščni kolegiji in vaje naj ima tudi znanstvena literatura, ki naj skrbi pred vsem za popolno poznavanje in registriranje tozadevne znanstvene literature v slovanskih jezikih. Tudi ostale znanstvene stroke morajo končno prelomiti s starim nemškim načelom: »Slavica non leguntur«, ki je bilo zmeraj v veliko kvar nemški znanstveni literaturi. A v tem oziru se morajo poboljšati v prvi vrsti avstrijski Nemci. Sramota n. pr., da znane »Mitteilungen der k. k. geographischen Gesellschaft« na Dunaju v 10 letnikih (1906—1915) niso prinesle niti enega poročila o slovanski pisanem znanstvenem delu monarhije ali Balkana, dasi se je na tem polju veliko naredilo; pravtako tudi »Jahrbuch für die Geschichte des Protestantismus in Österreich« niti z besedico ni omenil obilne in dobre slovenske in srbohrvaške literature o priliki štiristoletnice Trubarjevega rojstva. Nemci naj se v tem oziru v svojo lastno korist vrnejo zopet k tradicijam romantike.

Dr. Ivan Grafenauer.

Gruda umira. Napisal René Bazin. Iz francoščine prevel Izidor Cankar. Izdala in založila Leonova družba. Ljubljana 1917. Tiskala Katoliška tiskarna. 190+1 str.

Bazinov roman »Gruda umira« (La Terre qui meurt, 1899) je roman današnjega kmetiškega stanu. V njem je razgrnil pisatelj pred nami najbolj perečo stran agrarnega vprašanja: beg z domače grude. Zemljišče ne daje dovolj stalnih, ne dovolj obilih dohodkov, mladi zarod je izgubil veselje do težkega kmetiškega dela, naveličal se je večne skrbi in si išče lažjega, dasi pičlega zasluzka v mestih, bogatejše zemlje preko morja, v Ameriki. Tako se godi pri nas, tako v Dalmaciji, na Hrvaškem, pri Slovakah in Poljakah, tako tudi na vendéjskem Barju (Marée Breton), raztezajočem se med Saint Gil-

les s. Vie do Ile de Bouin ob obrežju Atlantskega oceana nasproti otokoma Ile de Noirmontier in Ile de Yeu, jugozapadno od Nantesa. V tej pokrajini se namreč doigrava dejanje Bazinovega romana, zgodba rodbine Lumineaujevih.

Trd je kruh, ki si ga orje iz zemlje stari najemnik fromentierski Toussaint (Vsesvet) Lumineau. Letine so bile slabe in že drugič mu morajo pomagati otroci z materino doto, da more plačati najemnino. Starejši sin Mathurin, kmet z dušo in s telesom, a vsled nezgode pohabljen in nezmožen, da bi kdaj prevzel kmetijo, zlovoljno in ljubosumno zasleduje vsak korak svojih bratov in sester, boječ se v vsakem svojem tekmeču; kajti ni se še odrekel upanju, da bodo ozdravele njegove hrome noge in da bo on s Felicito Gauvrit za očetom kmetoval na Fromentièri. Drugi sin France pa se je pri vojaki polenil in zapusti očeta in kmetijo, ki naj bi jo mesto Mathurina po očetu prevzel, prav v naj-silnejšem delu, o pričetku jesenske orí, ter odide v mesto za železniškega delavca; tudi starejša sestra Eleonora, gospodinja na Fromentièri, gre z njim in prevzame majhno kavarno. Najmlajši sin Andrej se vrne kmalu nato od vojakov, nepokvarjen in poln ljubezni do kmetiškega dela, uteha očetu, a v Afriki je videl zemljo, ki radodarnije plačuje kmetov trud; v prej tako živem in veselem domu pogreša ob ljubosumnem Mathurinu in ob preveč zaposleni najmlajši sestri Rousilli (Mariji Rozi) brata Franca, tovariša mladih dni. Proti koncu zime gre tudi on z doma v Argentinijo, kjer si je kupil za mal denar obširno zemljišče, da ga obdela. Edino najmlajša hči vztraja hrabro in požrtvovalno pri očetu. Stari Lumineau pa ne izgubi poguma, tudi tedaj ne, ko vidi propadati gospodarstvo svojega zemljiškega gospoda, prijaznega markiza Henrika, ki se je radi žene preselil iz rodbinskega gradiča Fromentière v Pariz in se zmeraj bolj pogrezal v dolgove: »Gospodje gredo, zemlja pa ostane« (146), besede, ki nas živo spominjajo besede kmetiškega fanta v Finžgarjevi »Naši krvi«: »Grunt ima korenine do pekla« (50). Zdaj privoli oče Lumineau kljub nasprotovanju sina Mathurina, ki se kmalu nato smrtno ponesreči, v Rousillino zvesto ljubezen do delavnega in pogumnega malega Jeana Nesmyja iz revne vendejske Bocage,¹ bivšega hlapca na Fromentièri, in ga pokliče za zeta na domačijo svojih pradedov, da bo pod novim rodом zopet vzcvetela v starem sijaju.

Kljub jasno izraženi vodilni misli (tezi) — le globoka, hvaležna ljubezen do rodne grude, trdo delo in potrpežljiva vztrajnost v nezgodah morejo rešiti domači kmetiški stan — Bazinov roman ni tezni roman navadne vrste. Prvo, kar se je rodilo v pisateljevi glavi, ni ideja, za katero bi bil potem šele iskal pripravnih oseb in izrazitega dejanja. Prvo so mu kot pravemu realistu značaji, ljudje, ki jih je gledal in spoznaval pri delu in počitku, ob delavniku in na nedeljo, pokrajina, v kateri žive, zemlja, ki jo obdelujejo. Iz poznanja življenja šele mu je vznikla ideja — tehten socialni problem — okrog katerega so se nato zbrali raznoliki vtiski in značaji in se razporedili v dejanje romana.² Ljudje

¹ Bocage (izg. Bokaž) je gričasta pokrajina v vzhodni Vendéji (Hauteurs de la Gâtine).

² Tako se je nekoč izrazil tudi Bazin sam. Gl. Hengesbach, René Bazin, Hochland, III. Jahrg., Bd. 1, str. 350.

in pokrajine ob Loiri, v Bretagni, v Vendéji so bili Bazinu, profesorju kazenskega prava na svobodnem katoliškem vseučilišču v Angersu, znani že iz deških in mladeniških let. V Angersu doma (r. 1853), je preživel svoja mlada leta na kmetih blizu Sechesa. Bretonsko Barje v Vendéji in njegove ljudi je slikal že davno, preden je napisal svoj roman, v svojih orisih zapadne Francoske (En Province), v romanu je svoja doživetja in opazovanja še enotno zaokrožil in jim dal umetniško formo. Odtod tista plastika, s katero stopajo v romanu pred naše oči Barjani v vsej svoji pokrajinski enotnosti in individualni raznoličnosti — kako različni značaji so združeni že v sami rodbini Lumineau —, odtod tista realnost v risanju pokrajine, življenja in dela. Podrobno risanje miljeja zavzema po vzoru francoskih realistov važno mesto v Bazinovem romanu, a značilno je, da so vsi orisi tesno združeni s celotnim umotvorom, zlasti z notranjim življenjem njegovih ljudi, v nujno celoto.

Dejanje samo dobiva kljub svojemu pokrajinskemu značaju pod vidikom ideje tipični pomen, kakor so tipični tudi značaji, kljub svoji določni individualnosti: tam veliki najemniški domovi, pri nas male samostojne kmetije, a isti proces se vrši tu in tam. Naši Lumineauji so drugačni od Bazinovega, a taki krepki, delavni, ponosni, neuklonljivi in vendar blagosrčni starci žive tudi pri nas, lahkoživi leni Franc in lagodna Eleonora, ljubezniva, neutrudna Rousilla so pravi individualni francoski Barjani, a taki Franci, Eleonore, Rousille in Jeani Nesmyji hodijo tudi po naših vaških ulicah. Tako njegova umetnost ni zgolj provincialna umetnost (provincialisme, Heimatkunst), ampak občelo-človeška tipična umetnost v obliki pokrajinske literature.

O ciljnih svoje umetnosti se je izrazil v nekem pismu:¹ »Mislim, da je naloga umetnosti, da služi plemenitosti, da je kakor vsako umsko delo podrejeno nra-venemu zakonu; posebno težko greše proti svojim bratom tisti, ki vlačijo s svojimi knjigami njihove duše k tlom, ki moré v njih zaupanje in hrepenenje po višjem ter jim zakrivajo zmisel življenja. Zdelo bi se mi otročje, ko bi hotel kdo prikrivati zlo. A obsodbe vredno je, če bi ga kdo pospeševal ali razširjal s tem, da bi ga kazal v ljubeznivi in dobri luči. Dobro in zlo pa umevam v tistem zmislu, ki ga daje tem besedam dekalog. Te misli so, kakor vidite, čisto preprosto krščanske misli.«

Cankarjev prevod je dober, njegova bogata slovenščina je ohranila kar največ jezikovne lepote in hkrati jezikovne karakterizacije originala; le primerjaj jezikovno bogastvo v pokrajinskih orisih in lapidarno kratkost in skromni jezikovni zaklad v izražanju Toussainta Lumineauja. Tu in tam pa moti kak napol udomačen germanizem ali romanizem: »Franc bi imel sedaj po nesreči najstarejšega sina biti gospodar« (19, podobno še pogosto); »nenadoma so se znašli v noči« (124, podobno 29); »kadar se je na večer, srp obešen preko gole roke, oziral po redéh« (129, podobno večkrat); »kako bi se dalo ukazom uiti« (118); »se je prijel za bangarje«, m. podboje (155); trivijalno je »ritensko«, m. zadnjiški (pri Zilji) (47); napačna je oblika »očalim« (157); dvojina »sestre« (25) naj bi bilo naglašeno »sestré«.

Dr. Ivan Grafenauer.

¹ Hengesbach, Gl. Hochland, III. Jahrg., Bd. 1, str. 159.